

2. ARHITEKTUUR

- arhitektuuribürood
- sisearhitektuuribürood
- maastikuarhitektuuribürood

Ettevõtete arv:	395 ettevõtet	(2007. a)
Töötajate arv:	1 191 inimest	(2007. a)
Müügitulu:	834 mln krooni	(2007. a)

Seotud tegevusala

- ehituslik insener-tehniline projekteerimine

Ettevõtete arv:	466 ettevõtet	(2007. a)
Töötajate arv:	1 858 inimest	(2007. a)
Müügitulu:	1 002 mln krooni	(2007. a)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
2.1. PAKKUMINE	5
2.1.1. Ettevõtete arv. Töötajate arv. Müügitulu	5
2.1.2. Regionaalne paiknemine	7
2.1.3. Ekspordivõime	7
2.1.4. Suuremad arhitektuuriettevõtted	9
2.1.5. Alavaldkondade ülevaated	10
2.2. NÕUDLUS	14
2.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA	18
2.3.1. Riiklikud toetusmeetmed	18
2.3.2. Organiseeritus	19
2.3.3. Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega	20
2.4. HARIDUS	21
2.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED	22
2.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS.....	24
2.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD	25
Lisa 2.1. Arhitektuurialased tegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) järgi	26
Lisa 2.2. Suuremad arhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2007. aastal	27
Lisa 2.3. Suuremad sisearhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2007. aastal	28
Lisa 2.4. Suuremad maastikuarhitektuuri ja planeerimise ettevõtted müügitulu alusel 2007. aastal	29
Lisa 2.5. Lõpetajate arv arhitektuuri erialadel 1993-2008	30

SISSEJUHATUS

Arhitektid on loovisikud, kelle looming kujundab elukeskkonda, nii ehitisi kui asumeid, linna- ja maamaastikke.

Arhitektuur on ümbritseva ruumi osaks kõikjal linnades ja asulais, märgatakse seda teadlikult või mitte. Loodud keskkonnad ei sõltu aga üksnes arhitektide inspiratsioonist, loomingulistest võimetest ja professionaalsetest oskustest, vaid ka projekti tellijate visioonist ja rahalistest võimalustest, samuti tehnilistest lahendustest, ehitusnormatiividest jm piirangutest ning haldusametnike suutlikkusest. Kui arhitektidel oleksid täiuslikud võimalused oma ideede realiseerimiseks, oleks inimesi ümbritsev keskkond kindlasti isikupärasem ja kaunim.

Arhitektuurist sõltub olulisel määral see, kuivõrd esteetiline, inimsõbralik, turvaline ja tervislik on inimest ümbritsev ruum ja elukeskkond.

Arhitektuuri valdkonna arendamisel on viimastel aastatel lähtunud *Arhitektuurivaldkonna tegevuskavast 2004-2008*, mille aluseks on olnud valitsuse poolt 2002. aastal heaks kiidetud Eesti arhitektuuripoliitika ja selle eesmärgid.

Arhitektuurivaldkonna tegevuskava on olnud suunatud kvaliteetse ehitatud keskkonna loomisele ja säilitamisele Eestis. Tegevuskavas märgitakse, et kogu Eesti keskkonda hõlmav ja mõjutav infrastruktuuriline areng ja linnaliste keskkondade jätkuv kasv tingib vajaduse arengute sidusa ja tervikliku käsitlemise järele ning avalikkuse kaasamise järele.

LÜHIKOKKUVÕTE

Arhitektuuri valdkond on ruumilise keskkonna kujundajana loomemajanduslikku uuringusse kaasatud teistkordselt. Arhitektuurisektor tugineb äriettevõtlusele. Käesoleva uuringu andmeil oli 2007. aastal Eestis kokku ligi 400 (täpsemalt 395) arhitektuuriga tegelevat ettevõtet kokku 1170 hõivatuga, müügituluga 824 mln krooni¹. Lisaks ettevõtetele töötas vähemalt 21 arhitekti üksikettevõtjana (FIE-na), kellega koos oli arhitektuurisektoris 1191 hõivatut ja turu maht 2007. aastal kokku 834 mln kr. Arhitektuurisektoris hõivatute arv ei ole eelmise vaatlusega võrreldes (2003. aastaga) oluliselt muutunud, kuid ettevõtete arv ja müügitulu on kasvanud. Arhitektuurisektori ettevõtted on valdavalt väikesed, keskmiselt 3 töötajaga.

Eraldi alavaldkondadena on käesolevas uuringus käsitletud sisearhitektuuri ning maastikuarhitektuuri ja planeerimist. Tegutsevaid sisearhitektuuribüroosid oli 2007. aastal 40 ringis, kokku oli neis hõivatud ligikaudu 80 sisearhitekti. Enam-vähem samal määral töötab sisearhitekthe teistes arhitektuuribüroodes. Sisearhitektuuribüroode müügituluks oli 2007. aastal kokku 43 mln krooni.

Maastikuarhitektuuri ja planeerimisega tegeldakse paljudes ettevõtetes lisaks teistele tegevusaladele. Kokku tegeles alaga 21 ettevõtet ligikaudu 100 hõivatuga, müügituluks oli 2007. aastal kokku 61 mln krooni².

Seotud tegevusalana on töös käsitletud ehituslikku insener-tehnilist projekteerimist ja nõustamist, millega tegeles Äriregistri andmeil 2007. aastal kokku 466 ettevõtet (1858 töötajat), müügituluga kokku 1,0 mld kr. Kindlat piiri arhitektuurse ja ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise ettevõtete vahel ei ole ja paljudes arhitekti- ja inseneribüroodes tegeldakse mõlemaga. Suuremad projekteerimisettevõtted, kelle põhitegevusalaks on ehituslik projekteerimine, tegelevad ka arhitektuurse projekteerimisega.

Arhitektuuriettevõtted on regionaalselt koondunud peamiselt Tallinna ja selle lähistele, vähemal määral ka Tartusse ja Pärnusse. Samas on väikesel arvul arhitektuuribüroosid peaaegu kõigis maakondades.

Kuna arhitektuurisektori turusituatsiooni mõjutavad arengud kinnisvara- ja ehitussektoris, siis viimaste konjunktuuri langusega on ka arhitektuurisektori turg teataval määral vähenenud. Siseturu vähenemine suunab arhitektide tähelepanu senisest enam ka välisurgudele.

---

¹ Allikas: Äriregister

² Sisaldab ainult maastikuarhitektuuri ja planeerimisega seotud müügitulu.

2.1. PAKKUMINE

2.1.1. Ettevõtete arv. Töötajate arv. Müügitulu

Erinevalt mitmetest teistest loomingulistest valdkondadest toimub arhitektitegevus valdavalt äriettevõtluse vormis. Käesoleva käsitluse aluseks on võetud arhitektuuri ja planeerimisega tegelevad ettevõtted, kelle majandustegevuse andmed tuginevad Äriregistrile esitatud majandusaasta aruannetele. Muudes ettevõtetes töötavate arhitektide kohta täpsemad andmed puuduvad.

Uue majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi kuuluvad arhitektitegevused (kood 7111) koos inseneritegevuste ja nendega seotud tehnilise nõustamisega (kood 7112) nn arhitekti- ja inseneritegevuste gruppi (kood 711; täpsemalt lisas 2.1). Käesoleva kaardistuse aluseks on võetud eelkõige arhitektitegevused (kood 7111).

Äriregistris oli 2007. aastal registreeritud üle 450 ettevõtte, kuid ligikaudu 100 ettevõtte majandustegevuse kohta teave puudub. Arhitektuuriettevõtete põhinäitajad aastail 2003-2007 on esitatud tabelis 2.1 ja joonisel 2.1.

Vaadeldavail aastail oli majandussituatsioon arhitektitegevusele soodne, eriti aastail 2006-2007. Arhitektiteenuste müügitulu kasvas 2006. aastal üle 50%, samas 2007. aasta lõpul hakkas tunda andma turusituatsiooni jahenemine, vähenes kasumlikkus ja sektoris rakendatute arv.

Kogu müügitulust moodustas tulu põhitegevusest Statistikaameti andmeil ligikaudu 80%.

Tabel 2.1. Arhitektuuribüroode³ põhinäitajad 2003 ja 2005-2007

	2003	2005	2006	2007	2006/2005 +/-%	2007/2006 +/-%
Ettevõtete arv	272	289	337	355	16,6	5,3
Töötajate arv	1247	1186	1312	1089	10,6	-17,1
Müügitulu, mln kr	446,1	542,7	808,3	780,7	53,1	-3,4
Kasum, mln kr	75,7	79,5	178,8	144,9	124,9	-21,6
Rentaablus (kasumi osakaal müügitulus), %	17,0	14,6	22,1	18,6	51,4	-15,8

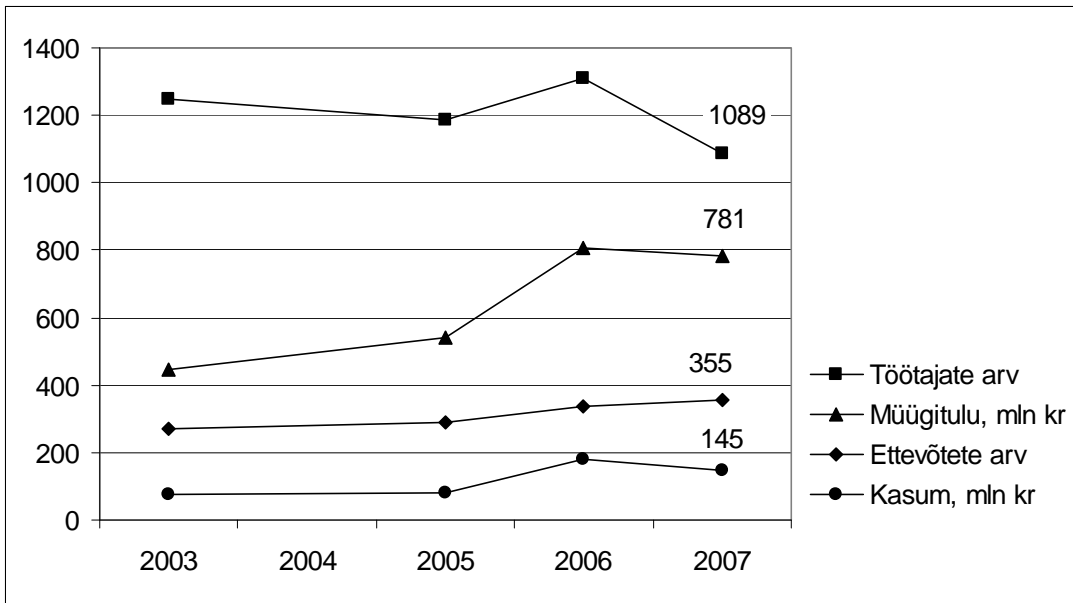
Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Arvestades majandusolukorra edasiste muutustega ja aktiivsuse vähenemisega kinnisvara- ja ehitussektoris, jätkus 2008. aastal müügitulu vähenemine ka arhitektuurisektoris.

³ Tabel ei sisalda sisearhitektuuribüroode ega füüsilisest isikust ettevõtjate näitajaid.

2. ARHITEKTUUR

Joonis 2.1. Arhitektuuribüroode põhinäitajad 2003-2007

Allikas: Äriregister

Lisaks ettevõtetele töötavad arhitektid ka füüsilisest isikust ettevõtjatena ehk FIE-dena. Arhitektuuri alal on võimalik jälgida üksnes Äriregistris registreeritud, s.o käibemaksudokumentatsioonist FIE-de arvu muutusi, sest väiksema müügituluga üksnes Maksu- ja Tolliametis registreeritud FIE-d on eristatavad vaid 2-kohalise tegevusala koodi, s.o laiemate tegevusala järgi (tabel 2.2).

Tabel 2.2. Füüsilisest isikust ettevõtjate arv 2003-2007 (käibemaksudokumentatsioonilased)

Tegevusala	2003	2004	2005	2006	2007
Arhitektuurne projekteerimine ja nõustamine	16	17	19	19	20
Planeerimine ja maastikuarhitektuur	4	5	5	7	6
Ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine	6	6	11	13	12

Allikas: Maksu- ja Tolliamet

2007. aastal ulatus üksikettevõtjate ettevõtlustulu arhitektuurse projekteerimise alal 5 mln kroonini ning planeerimise ja maastikuarhitektuuri alal 5,2 mln kroonini⁴.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hallatavas *majandustegevuse registris* oli 2007. aasta novembri seisuga registreeritud 376 projekteerimisalal tegutsemise õigust omavat eraisikut ja 1929 ettevõtet (sh nii arhitektuurne kui ka ehituslik projekteerimine).

Eelnenud ehitusbuumi aastail 2005-2007 oli vajadus professionaalsete arhitektide järele suurem kui tööjõuturg pakkuda suutis. Ka EKI poolt 2007. aastal projekteerimisturu uuringu raames läbi viidud projekteerimisettevõtete küsitlus näitas, et vajaliku kvalifikatsiooniga spetsialistide vähesus tööjõuturul oli peamiseks projekteerimisettevõtete tööd takistavaks teguriks, mis

⁴ Maksu- ja Tolliameti andmed.

mõjutas olulisel määral 45% ja mõnevõrra ligi 40% ettevõtete tööd⁵. Samas avaldati ka arvamust, et arhitektide puudus on siiski väiksem kui pädevate ehitusinseneride puudus.

Vastavalt eeltoodule on käesolevas uuringus arhitektuurisektori kogunäitajatesse koondatud lisaks arhitektuuribüroode andmetele ka sisearhitektuuribüroode ja teadaolevate üksikettevõtjate majandustegevuse näitajad (tabelis 2.3). Maastikuarhitektuuribüroode näitajad sisalduvad arhitektuurse projekteerimine ja nõustamine näitajais.

Tabel 2.3. Arhitektuuri valdkonna põhinäitajad 2007. aastal

	Ettevõtete arv	Töötajate arv	Müügitulu, mln kr
Arhitektuurne projekteerimine ja nõustamine	355	1089	780,7
Sisearhitektuur	40	81	43,2
Üksikettevõtjad (FIE-d)	-	21	10,2
Kokku	395	1191	834,1

Allikad: Äriregister, Maksu- ja Tolliamet

2.1.2. Regionaalne paiknemine

Regionaalselt on arhitektuuriettevõtted koondunud Tallinna, 76% neist oli 2007. aastal Äriregistris registreeritud Tallinna või Harjumaa aadressil, 10% Tartus või Tartumaal, 6% Pärnus või Pärnumaal ja kõigest 8% muudes maakondades ja linnades. Antud jaotuses ei ole arvesse võetud Tallinna ettevõtete filiaale mujal Eestis, mille kohta täpsemad andmed puuduvad.

Arhitektiteenuste kontsentreeritus pealinna ei häiri tõenäoliselt nende kättesaadavust mujal Eestis, sest tänapäevaste tehniliste vahendite puhul ei oma ettevõtte asukoht niivõrd suurt tähtsust kui varem. Kõigis maakondades on siiski ka üksikud arhitekti- ja projekteerimisbürood olemas (v.a Jõgeva maakonnas). Mitmed planeerimise ja maastikukujundusega tegelevad ettevõtted on koondunud ka Tartusse.

2.1.3. Ekspordivõime

Eelnevail siseturu kiire arengu aastail oli arhitektuuribüroodel Eestis tööd piisavalt ja vajadus välisurgude hõlvamiseks jäi tahaplaanile. Suuremad arhitektuuribürood tegid siiski ka neil aastail olulisel määral töid välisriikidele ja välisriikides loodi ka tütarettevõtteid.

⁵ Eesti projekteerimisturu potentsiaali väljaselgitamine. Eesti Konjunktuuriinstituut, 2007.

2. ARHITEKTUUR

Ametlikud andmeallikad eraldi arhitektiteenuste ekspordi kohta puuduvad. Ainsaks orientiiriks on Statistikaameti andmed *arhitekti- ja inseneritegevuse* ettevõtete majandustegevuse kohta kokku (EMTAK 2003 kood 7420), mille üheks alavaldkonnaks on ehitusprojektide juhtimise, ehitusprojekteerimise, ehitusgeoloogia ja geodeesia jm insenertehniliste tegevuste kõrval ka arhitektitegevused (kood 74201), mis moodustasid kõnealuselt valdkonnast müügitulu alusel ligikaudu 19% (2007. a andmeil). Arhitekti- ja inseneritegevuse sektoris tervikuna on ekspordi maht olnud aastail 2004-2007 küllaltki püsiv (üle 200 mln kr aastas; tabel 2.4).

Tabel 2.4. Ekspordi osakaal arhitekti- ja inseneritegevuste⁶ müügitulust

Aasta	Müügitulu, mln kr	Ekspord, mln kr	Ekspordi osakaal, %
2003	1539,7	106,3	6,9
2004	1822,9	232,0	12,7
2005	2021,7	208,2	10,3
2006	2685,7	281,0	10,5
2007	4149,9	223,6	5,4

Allikas: Statistikaamet

EKI uuringu raames 2007. aastal läbiviidud projekteerimisfirmade küsitlus näitas, et ekspordiga oli 2006. aastal tegelenud viiendik firmadest ja eksportinud firmade käibest moodustas eksport keskmiselt 9%. Kokku moodustas ekspordikäive 3% küsitlusele vastanud projekteerimisfirmade omakäibest. Antud andmetele toetudes võis arhitektuuribüroode kogueksport 2006. aastal olla üle 20 mln krooni (st ilma ehitusprojektide juhtimiseta ja muude insenertehniliste tegevusteta). Peamisteks eksporditurgudeks olid lähiriigid Läti, Venemaa, Leedu, Soome, Rootsi, Ukraina. Arhitektiteenuseid imporditi väiksemas ulatuses kui eksporditi. Välismaalt oli teenuseid ostnud 7% projektbüroodest, seda peamiselt Soomest.

Arhitektiteenuste impordi kohta riiklik andmestik puudub.

Arhitektide loomingu impordi näiteks on rahvusvahelistel arhitektuurikonkurssidel võitjaks tulnud projektid. Näitena võib tuua Kunstmuuseumi projekti (autor Pekka Vapaavuori Soomest), Eesti Rahva Muuseumi projekti (projekti "Memory fields" autoriteks Lina Glotmeh, Dan Dorell ja Tsuyoshi Tane), Eesti Kunstiakadeemia uue hoone projekti (autoriteks Garsten Gori, Uffe Laursen, Tue Hesselberg Fogedi, Sinus Lyngge Taanist). Volta kvartali arhitektuurikonkursi võitis Soome arhitektuuribüroo AW2 Arkkitechdit, Tartu pärmivabriku kvartali arhitektuurikonkursi Austria arhitektuuribüroo Thomas Pucher & Alfred Bramberger. Austria arhitektid võitsid ka Admiraliteedi basseini äärsele alale ehitatavate hoonete arhitektuurikonkursi, Taani arhitektid aga kavandatava ringhäälingumaja arhitektuurikonkursi (Nobel Arkitekter).

⁶ Tegevusala 7420 EMTAK 2003 järgi.

2.1.4. Suuremad arhitektuuriettevõtted

Arhitektuurne projekteerimine on esindatud enamikus suuremates projektbüroodes, kelle tööde profiilis jääb siiski ülekaalu ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine, mida antud käsitluses on vaadeldud seotud alana (alaptk 2.1.5).

Tüüpilised arhitektuurbürood, kus keskendutakse peamiselt arhitektuursele projekteerimisele, on suhteliselt väikesed ettevõtted. Keskmiselt oli 2007. aastal ettevõttes 3 töötajat, keskmine müügitulu 2,2 mln kr. Arhitektuuriettevõtted on kõikjal Euroopas oluliselt väiksemad kui inseneribürood.

Juhtivate ettevõtete hulka sektoris kuuluvad segabürood Nord Projekt AS ja EA Reng AS, kus tegeldakse nii arhitektuurse kui ka ehitusliku projekteerimisega (tabel 2.5). Nord Projekt AS on arhitekti- ja inseneribüroo, kus tegeldakse kõigi projekteerimisvaldkondadega, samuti projektijuhtimise ja järelevalvega⁷. Ka AS EA Reng on terviklahendusi pakkuv ettevõte, kes tegeleb arhitektuurse ja ehitusliku projekteerimise, projektijuhtimise ja järelevalvega ning sellealaste konsultatsioonidega; müügitulust 2/3 moodustasid inseneritegevused ja 1/3 arhitektitegevused, kuid arvestatava arhitektuurse projekteerimise mahu tõttu (28 mln kr 2007. a) on ta juhtival kohal ka arhitektuuriettevõtete grupis.

TOP 10 loetelus järgnevad ettevõtted tegelevad peamiselt arhitektuurse projekteerimisega.

Tabel 2.5. Arhitektuurbüroode TOP 10 müügitulu alusel

	Ettevõte	Müügitulu 2007, mln kr	Töötajate arv 2007	Müügitulu 2006, mln kr	Asukoht
1	Nord Projekt AS	42,50	27	28,55	Tallinn
2	EA Reng AS	27,80 ⁸	30	11,20	Tallinn
3	Arhitektuurbüroo Pluss OÜ	25,03	17	12,61	Tallinn
4	Tõnis Tarbe OÜ	22,54	6	9,78	Tallinn
5	Agabus, Endjärv & Truverk Arhitektid OÜ	22,43	21	17,27	Tallinn
6	Arhitektuurbüroo Kalle Röömus AS	19,32	13	27,64	Tallinn
7	Salto Arhitektuurbüroo OÜ	17,03	6	3,43	Tallinn
8	EMP A & I OÜ	14,50	21	10,24	Tallinn
9	DAGOpen OÜ	14,43	10	4,98	Kärdla
10	Arhitektuurbüroo Luhse ja Tuhala OÜ	13,30	14	15,69	Pärnu
	Kokku	218,88	165	141,38	
	TOP 10 osakaal, %	28,0	15,2		

Allikas: Äriregister

⁷ Objektideks muuhulgas kõrghoone Tornimäe tänav 3 (30 korrust), Kumu hoone jne.

⁸ Majandusaasta 15 kuud. Ümber arvestatuna 12 kuule oli müügitulu 84,1 mln kr, sh arhitektuurse projekteerimise osa 1/3. Andmete allikas: EA Reng AS majandusaasta aruanne 2007, www.eareng.ee.

10 suurema müügituluga ettevõtte turuosa moodustas 2007. aastal 28% kogu tegevusala müügitulust⁹, tegevusala kasumist saadi ligi 40%, hõivatud oli 15% kogu haru töötajaist. 25 suurema müügituluga ettevõtte turuosa moodustas 2007. aastal ligi poole (48%) tegevusala müügitulust ja üle poole tegevusala kasumist (57%), hõivatud oli ligi kolmandik haru töötajaist. 25 suurema arhitektuuriettevõtte loetelu on esitatud lisas 2.2. Suurimatel arhitektuurfirmadel on olulisel kohal ka välistellimused.

2.1.5. Alavaldkondade ülevaated

Sisearhitektuur

Sisearhitektide looming avaldub hoonete interjööri kavandamisel ja kujundamisel. Sisearhitektuurbürood liigitatakse majanduse tegevusalade klassifikaatori alusel Äriregistris reeglina tegevusalale *disainerite tegevus* (EMTAK 2008 järgi kood 74101, EMTAK 2003 järgi kood 74873 – toote kujundamine ja kavandamine). Osa sisearhitektuurbüroosid on Äriregistri poolt kantud ka tegevusalale *arhitektitegevused* (71111). Kuna sisearhitektuurbürood on kantud erinevatele tegevusaladele, on neid raske teistest samadel aladel tegutsevatest firmadest eristada, näiteks EMTAK kood 74101 puhul (sisekujundus, tootedisain, graafiline disain jne; vt lisa 2.1).

Seetõttu on antud töös firmade liigitamisel kasutatud ka eksperthinnanguid (Eesti Sisearhitektide Liit) ja ettevõtetega otsekontaktide teel saadud lisainfot.

Väga täpselt sisearhitektuuri sektori näitajaid ei ole võimalik välja tuua, sest paljud sisearhitektid (ligikaudseil hinnanguil pooled) töötavad arhitekti-inseneribüroodes ja üksikettevõtjatena. Peamised sisearhitektuurbüroode näitajad on toodud tabelis 2.6.

Tabel 2.6. Sisearhitektuuriettevõtete põhinäitajad 2006-2007

	2006	2007	2007/2006, +/-%
Ettevõtete arv	39	40	2,6
Töötajate arv	75	81	8,0
Müügitulu, mln kr	34,9	43,2	23,8
Kasum, mln kr	7,1	9,5	33,8

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

10 suurema müügituluga sisearhitektuurbürood (tabelis 2.7) andsid 2007. aastal 68% kogu müügitulust (2006. aastal 59%) ja said 80% kogu kasumist (2006. aastal 65%). Seega võis täheldada suuremate büroode turuosa suurenemist. Sisearhitektuurbüroode müügitulu moodustas 2007. aastal ligikaudu 5% kogu arhitektuuri valdkonna müügitulust.

⁹ Ilma sisearhitektuurbüroodeta, kuid koos maastikuarhitektuurbüroodega.

Tabel 2.7. Sisearhitektuuriettevõtete TOP 10 müügitulu alusel 2007. aastal

	Ettevõte	Müügitulu 2007, mln kr	Töötajate arv 2007	Müügitulu 2006, mln kr	Asukoht
1	Pink OÜ	4,86	5	2,90	Tallinn
2	A & H Aasoja Sisearhitektuuribüroo AS	4,72	8	4,18	Tallinn
3	Sisearhitektuuribüroo Joonprojekt OÜ	4,13	1	1,93	Tallinn
4	Stuudio Gadis AS	3,16	6	2,85	Tallinn
5	Vaikla Stuudio OÜ	2,98	2	1,13	Tallinn
6	Vaikla Disain AS	2,50	5	2,01	Tallinn
7	Kohvi OÜ	1,84	4	1,48	Tallinn
8	Saha In OÜ	1,78	3	1,75	Tallinn
9	Sisearhitektuuribüroo Link OÜ	1,70	4	1,67	Tallinn
10	Stuudio Truus OÜ	1,66	2	0,63	Tallinn
	Kokku	29,33	40	20,5	
	TOP 10 osakaal, %	67,9	49,4		

Allikas: Ärireister

Antud loetelu ei sisalda ettevõtteid, kes suures osas tegelevad ka sisustuskaupade müügi ja kelle näitajad ei ole seetõttu ülejäänud sisearhitektuuribüroodega kuigi hästi võrreldavad. Mainekaimateks sellistest sisearhitektuuribüroodest on Stuudio Rein Laur OÜ ja AP Disain OÜ.

Sisearhitektuuribüroode puhul avaldub koondumine Tallinna veelgi enam kui arhitektuuribüroode puhul üldiselt. Kõik 10 suuremat sisearhitektuuribürood asusid Tallinnas. Teistest sisearhitektuuribüroodest 3 tegutsesid mujal Harju maakonnas, lisaks leidis 1 ettevõtte nii Tartus, Võrus kui ka Viljandis, ülejäänud olid Tallinnas. 25 suurema arhitektuuriettevõtte loetelu on toodud lisas 2.3.

Maastikuarhitektuur

Maastikuarhitektuur on arhitektuurse projekteerimise osa, mis kujundab nii linna- kui ka maamaastikke. Maastikuarhitektuurile lähedane on planeerimistegevus – detail- ja üldplaneeringute koostamine.

Varem kehtinud tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2003 järgi oli maastikuarhitektuur tegevusalana eristatav (kood 74203), alates 2008. aastast EMTAK 2008 järgi enam mitte ja vastavad ettevõtted liigitatakse üldisemalt arhitektitegevuste alla (tegevusala 71111, vt lisa 2.1).

Olulisemad maastikuarhitektuuri ja planeerimisega tegelevad ettevõtted on esitatud tabelis 2.8. Lisaks töötab maastikuarhitekthe ja planeeringute teostajaid FIE-dena (2007. aastal teadaolevalt 6 inimest). Maastikuarhitektid töötavad ka ametnikena kohalikes omavalitsustes jm.

Tabel 2.8. Maastikuarhitektuuri ja planeerimise ettevõtete TOP 10 müügitulu alusel 2007. aastal

	Ettevõte	Müügitulu, mln kr	Töötajate arv	Asukoht
1	Pöyry Entec AS*	11,45	12	Tallinn
2	Hendrikson & KO AS*	10,00	12	Tartu
3	K & H AS*	6,27	6	Tartu
4	Metsabüroo OÜ	4,86	10	Tallinn
5	Ruum ja Maastik OÜ	4,38	5	Tallinn
6	Artes Terrae OÜ	4,22	9	Tallinn
7	Kobras AS*	3,21	6	Tartu
8	ERKAS Pärnu Instituut OÜ	1,93	4	Pärnu
9	Saloste Maastikuarhitektuuribüroo OÜ	1,79	1	Tallinn
10	Maaplaneeringud OÜ	1,75	6	Tallinn
	Kokku	49,84	71	
	TOP 10 osakaal, %	81,6	69,6	

* Antud alavaldkonna müügitulu ja töötajate arv.

Allikad: Äriregister, kontaktid ettevõtetega

Maastikuarhitektuuri ja planeerimisega seotud ettevõtete müügitulu ulatus 2007. aastal kokku ligikaudu 61 mln kroonini, hõivatud oli 100 töötaja ringis. 10 suurema ettevõtte turuosa moodustas antud andmetel 82%. Põhjalikum ettevõtete nimekiri on toodud lisas 2.4. Maastikuarhitektuuri alal töötavate üksikettevõtjate (FIE-de) ettevõtlustulu ulatus 2007. aastal 5,2 mln kroonini¹⁰. Paljudel tabelis 2.8 toodud ettevõtetel on planeeringud ja maastikukujundamine üheks mitmest tegevusalast.

Eesti Maaülikooli poolt valmistati aastail 1997-2008 ette üle 150 maastikuarhitekti (bakalaureuseõppes). Linnaplaneerimist õpetatakse ka Eesti Kunstiakadeemia arhitektuuri õppekava raames. Planeerimise alal töötab küllaltki palju ka Tartu Ülikooli geograafiharidusega spetsialiste.

Seotud tegevusala – ehituslik insener-tehniline projekteerimine

Ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine on arhitektuuriga tihedalt seotud tegevusala. Suur osa selle ala ettevõtetest tegeleb ka arhitektuurse projekteerimisega, kuid insener-tehnilisest projekteerimisest enamasti väiksemas matus. Seoses uue tegevusalade klassifikaatori kasutuselevõtuga 2008. aastal ei ole ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine (enne kood 74202) tegevusalana ametlike andmete baasil enam võrreldav eelmiste aastate andmetega, kuna EMTAK 2008 poolt uue tegevusalana väljatoodav ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine (kood 71121) sisaldab ka projektijuhtimisega tegelevaid firmasid. Seetõttu on EKI käesolevas töös kasutanud 2007. aasta andmete tuletamiseks 2006. aasta andmeid ehitusprojekteerimise ja projektijuhtimise vahekorra kohta.

¹⁰ Maksu- ja Tolliameti andmed.

Ehitusliku projekteerimise sektor hõlmas mõnevõrra rohkem ettevõtteid ja töötajaid kui arhitektuurse projekteerimise ala (tabel 2.9). Kindlat piiri nende sektorite vahel ei ole, arhitektide ja inseneride arvuline vahekord erinevates projektasutustes on väga erinev. Projektbüroodes töötavad paljude erialade spetsialistid: arhitektid, sisekujundajad, ehitusinsenerid, konstruktorid, geodeedid jne.

Tabel 2.9. Inseneribüroode põhinäitajad 2003 ja 2005-2007

	2003	2005	2006	2007	2006/2005 +/-%	2007/2006 +/-%
Ettevõtete arv	189	202	382	466	89,1	22,0
Töötajate arv	759	1036	1387	1858	33,9	34,0
Müügitulu, mln kr	343,8	609,7	997,3	1002,3	63,6	0,5
Kasum, mln kr	36,2	104,6	244,0	267,5	133,3	9,6

Allikas: Äriregister, EKI arvutused

Kui 2005-2006 olid projekteerijaile majanduslikult igati soodsad aastad, siis 2007. aastal müügitulu kasv peatus turu jahenemise tõttu kinnisvarasektoris. 2008. aastal turu maht vähenes majandussituatsiooni muutumise mõjul.

2007. aasta suuremad ehitusliku projekteerimise ettevõtted (müügitulu alusel) on toodud tabelis 2.10. Suuremad ettevõtted selles sektoris tegelevad enamasti ka arhitektuurse projekteerimisega. 10 suurema müügituluga ehitusliku projekteerimise ettevõtet andsid 2007. aastal üle poole ala müügitulust ja 29% kasumist, neis oli hõivatud ligi kolmandik ala töötajast.

Tabel 2.10. Ehitusliku projekteerimise ettevõtete TOP 10 müügitulu alusel 2007. aastal

	Ettevõte	Müügitulu, mln kr	Töötajate arv	Asukoht
1	SWECO Projekt AS ¹¹	121,8	170	Tallinn
2	K-Projekt AS	87,5	85	Tallinn
3	Elpec AS	61,8	95	Tallinn
4	Teede Tehnokeskus AS	52,3	72	Tallinn
5	EstKonsult OÜ	46,2	35	Tallinn
6	Ramboll Eesti AS	34,2	25	Tallinn
7	Amhold AS	30,9	47	Tallinn
8	Pikoprojekt OÜ	29,1	23	Tallinn
9	RTG Projektbüroo OÜ	27,8	14	Tartu
10	Reaalprojekt OÜ	23,3	30	Tallinn
	Kokku	514,9	596	
	TOP 10 osakaal, %	51,4	32,1	

Allikas: Äriregister

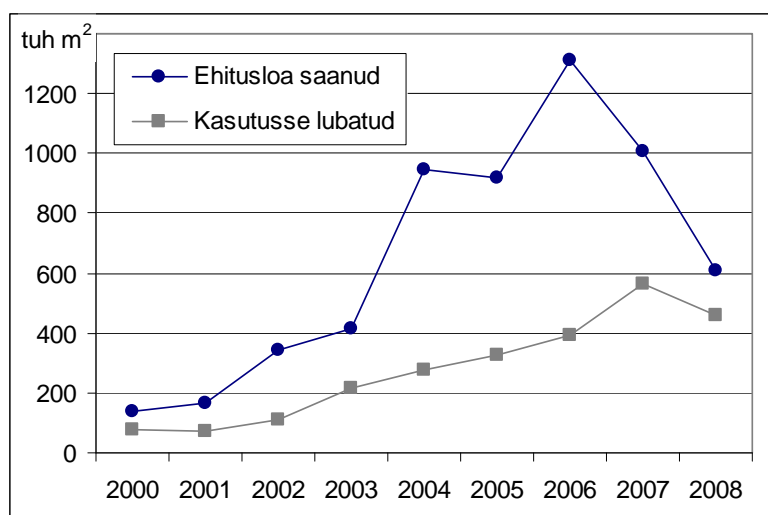
¹¹ Sh arhitektuurse projekteerimise müügitulu 2007. aastal ~13 mln kr (majandusaasta 15 kuud).

2.2. NÕUDLUS

Peamisteks arhitektuuribüroode nõudluse kujundajateks on ehituse ja kinnisvaraarenduse sektorid. Muutusi nõudluses peegeldavad kaudselt muutused ehituslubade väljaandmises. Väljaantavate ehituslubade arv (uusehitus) kasvas aastail 2004-2007, kuid 2008. aastal hakkas vähenema.

Elamuehitus väljus eelnenud aastail madalseisust ja aasta jooksul kasutusse lubatud eluruumide arv kasvas 2007. aastaks 2003. aastaga võrreldes ligi kolmekordseks, korterelamute puhul isegi 3,5-kordseks. Alates 2007. aastast areng aeglustus ja 2008. aastal anti eluhoonete ehituslube välja 40% väiksemale pinnale ja kasutuslube 20% väiksemale pinnale kui 2007. aastal (joonis 2.2). 2009. aasta I kvartalis anti eluhoonete ehitus- ja kasutuslube välja 2,5 korda väiksemale pinnale kui 2008. aasta I kvartalis.

Joonis 2.2. Eluhoonetele väljaantud ehitus- ja kasutusload, tuh m²

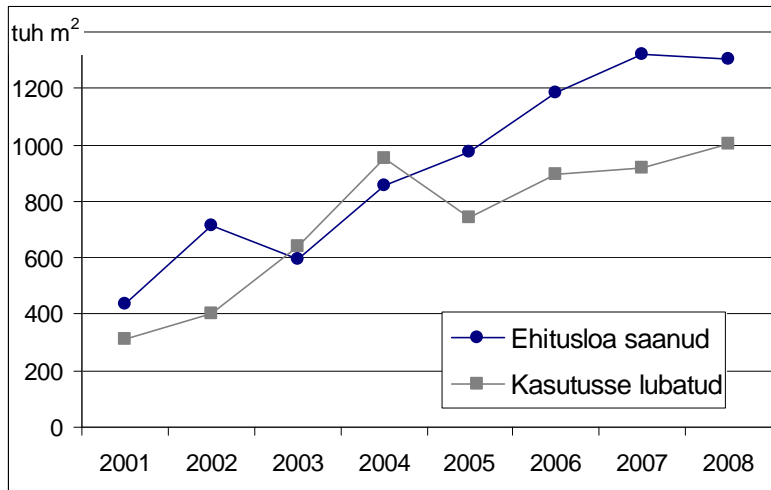

Allikas: Statistikaamet

Mitteeluhoonete ehitusmahud on olnud stabiilsemad. 2007. aastal ületas kasutusse lubatud mitteeluhoonete pind 44% 2003. aasta näitajat (joonisel 2.3). 2004-2007 valminud mitteeluhoonete kogupinnast moodustasid 23% kaubandushooned, 17% tööstushooned, 10% põllumajandushooned, 9% büroohooned, 4% kultuuri- ja 3% haridushooned ning 34% muud hooned¹².

2008. aastal algas teatav vähenemine mitteeluhoonetele väljaantud ehituslubade osas (-1%), kasutusse lubatud pind aga kasvas veel ka 2008. aastal 9%. 2009. aasta I kvartalis aga anti ehituslube välja 57% väiksemale pinnale kui I kvartalis 2008, kuid kasutusse lubatud pind veel mõnevõrra kasvas.

¹² Sh teenindus-, majutus-, lao-, transpordi jm hooned.

Joonis 2.3. Mitteeluhoonetele väljaantud ehitus- ja kasutusload, tuh m²

Allikas: Statistikaamet

Lisaks uusehitusele on ehitussektoris oluline osa *remonditöödel*, mis moodustasid Statistikaameti andmeil 2007. aastal elamuehituses 39%, mitteeluhoonete ehituses 46% ja rajatiste ehituses 61% ehitusettevõtete poolt omal jõul tehtud tööde mahust. Ülevaade Eestis tehtud ehitustöödest erinevate objektide lõikes on esitatud tabelis 2.11.

Arhitektide töö tulemused realiseeruvad ehituses teatud viitajaga.

Ehitusbuumi aastail suurenes ehitustööde maksumus jooksevhindades suurelt osalt ka kiire hinnatõusu arvel, sest nõudlus ületas pakkumise. Statistikaameti andmeil tõusid ehitushinnad 2005. aastal 7,3%; 2006. aastal 10,3% ja 2007. aastal 12,7% eelmise aastaga võrreldes. Ekspertide hinnangul oli tegelik hinnatõus kiirem, sest hinnaindeks ei suutnud kajastada piisavalt kasumi muutusi¹³.

Statistikaameti andmeil kasvas ehitustööde maht püsivhindades 2005. aastal 20%, 2006. aastal 30%, 2007. aastal 13% ja 2008. aastal kahanes 12% eelmise aastaga võrreldes. Vähenemistendents oli jälgitav nii hoonete kui rajatiste ehituses.

Ehitusbuumi aastail arenes ehitustegevus suhteliselt kiiresti enamikus maakondades. Et Tallinnas ja Harjumaal tehti 53% kogu Eesti ehitustöödest (vt tabel 2.12), on mõistetav ka arhitektitegevuse koondumine Tallinna.

¹³ Liias, R. Ehitushinnaindeks ei kuva tegelikku hinda. Äripäev, 11. dets. 2006.

2. ARHITEKTUUR

Tabel 2.11. Omal jõul (alltöövõtuta) tehtud ehitustööd ehitise tüübi järgi 2007

Ehitise tüüp	Tööde maht, mln kr	Osakaal tööde mahust, %	Tööde mahu kasv (jooksevhindades)	
			2006/05 +/-%	2007/06 +/-%
Eluhooned kokku	10 168	23,8	71,7	7,2
sh ühe- ja kahepereelamud	2 702	6,3	70,7	29,2
ridaelamud	587	1,4	195,1	-24,4
korterelamud	6 378	14,9	67,0	0,2
muud eluhooned	501	1,2	13,8	95,7
Mitteeluhooned kokku	19 964	46,7	43,9	47,6
sh hotellid, majutus- ja toitlustushooned	1 404	3,3	97,3	28,7
büroohooned	4 265	10,0	38,3	77,0
kaubandus- ja teenindushooned	3 656	8,6	81,3	90,0
transpordi- ja sidehooned	721	1,7	-16,9	152,1
tööstus- ja laohooned	4 396	10,3	71,3	8,3
meelelahutus-, haridus-, tervishoiu- jms hooned	2 931	6,9	4,7	31,1
muud mittelehoooned	2 591	6,1	27,0	69,7
Rajatised kokku	12 581	29,5	25,1	14,9
sh torujuhtmed, side- ja elektriliinid	3 913	9,2	4,7	7,9
heitvee- ja jäätmekäitlusrajatised	881	2,1	24,1	37,0
teed, liiklusehitised, tänavad	6 176	14,5	44,3	14,7
muud rajatised	1 612	3,8	25,0	24,4
Ehitised kokku	42 713	100	43,4	25,7

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 2.12. Ehitustegevus maakonniti 2005-2007

	Omal jõul (alltöövõtuta) tehtud ehitustööd, mln kr			Osakaal tööde mahust 2007, %	Tööde mahu kasv jooksevhindades, +/-%	
	2005	2006	2007		2007/06	2007/05
Harjumaa	13 229	18 483	22 646	53,0	22,5	71,2
..Tallinn	8 569	11 618	14 308	33,5	23,2	67,0
..maakond	4 660	6 865	8 338	19,5	21,5	78,9
Hiiumaa	114	173	226	0,5	30,6	98,2
Ida-Virumaa	2 490	3 113	3 498	8,2	12,4	40,5
Jõgevamaa	366	559	613	1,4	9,7	67,5
Järvamaa	379	459	448	1,0	-2,4	18,2
Läänemaa	272	584	754	1,8	29,1	177,2
Lääne-Virumaa	605	975	1 113	2,6	14,2	84,0
Põlvamaa	247	377	570	1,3	51,2	130,8
Pärnumaa	1 537	1 771	2 817	6,6	59,1	83,3
Raplamaa	279	487	641	1,5	31,6	129,7
Saaremaa	608	1 140	963	2,3	-15,5	58,4
Tartumaa	1 923	3 591	4 821	11,3	34,3	150,7
Valgamaa	372	683	643	1,5	-5,9	72,8
Viljandimaa	520	645	802	1,9	24,3	54,2
Võrumaa	311	458	637	1,5	39,1	104,8
Maakonniti jaotamata	430	472	1 522	3,6	222,5	254,0
Kogu Eesti	23 684	33 970	42 713	100,0	25,7	80,3

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA

2.3.1. Riiklikud toetusmeetmed

Kuna arhitektuuriette võttes on äriette võttes, siis arhitektuuri valdkonna kui äriette võtluse tegevus-kulusid riiklikult ei finantseerita. Riigieelarvelist toetust saadi erinevate sihtotstarbeliste meetmete raames (tabel 2.13). Eelarveliselt finantseeritakse Eesti Arhitektuurimuuseumi, mis kuulub riigimuuseumide hulka (tegevuskulud ligikaudu 5 mln kr aastas).

Tabel 2.13. Arhitektuuri valdkonna rahastamine Kultuuriministeeriumi eelarvest, tuh kr

	2007	2008
Arhitektuuriüritused	500	805,0
Rahvusvaheliste arhitektuurivõistluste korraldamine	...	162,7
Osalemine Veneetsia arhitektuuribiennaalil	300	300,0
Eesti Arhitektuurimuuseumi tegevuskulud	5 386	5 243,0
Eesti Arhitektide Liit	...	795,7
Eesti Sisearhitektide Liit	...	357,5

Allikad: Rahandusministeerium, Kultuuriministeerium

Kaudseks riiklikuks panuseks arhitektuuri valdkonda on investeeringud uute ühiskondlike hoonete (koolid, kultuuriobjektid jne) ehitusse ja renoveerimisse.

Eesti Kultuurkapitali raames on olemas arhitektuuri sihtkapital, millest on eraldatud stipendiume alljärgnevalt:

2007. aastal 13,82 mln kr,
 2006. aastal 12,15 mln kr,
 2005. aastal 8,06 mln kr ulatuses.

Arhitektuuri sihtkapitali stipendiumid moodustasid 2007. aastal 9,3% kõigist Kultuurkapitali stipendiumidest.

Kultuurkapitali poolt toetati muuhulgas mitmeid kirjastamisprojekte – nii Eesti Kunstiakadeemia, Solnessi Arhitektuurikirjastuse, Eesti Arhitektuurimuuseumi kui ka Tallinna Tehnikaülikooli poolt väljaantavaid arhitektuuriraamatuid ja perioodilisi väljaandeid, näiteks raamatut Eesti talurahvaarhitektuurist, ajakirja Ehituskunst jne.

Teenekate arhitektide elutöö tunnustamiseks eraldati nn elutöötoetusi (2007. aastal 16 arhitektile).

Väljapaistvamaid arhitektuurisaavutusi tunnustab arhitektuuri sihtkapital aastapreemiatega (kokku 240 tuh kr ulatuses 2007. aastal).

2007. aastal said arhitektuuri sihtkapitali aastapreemiad Raili Paling, Liis Lindvere, Lembit-Kaur Stöör, Tõnis Kümmel, Silja Konsa, Urve Sinijärv, Olev Abner, Kersti Lootus, Ants Hein, Kalle Vellevoog, Aivar Roosaar ja Kalle Komissarov ning Kultuurkapitali aastapreemia Vello Asi.

2006. aastal said arhitektuuri sihtkapitali aastapreemiad Raivo Kotov, Andres Kõresaar, Tarmo Piirmets, Mart Kalm, Aado Talimaa ja Mart Siilivask. Kultuurkapitali aastapreemiaga tunnustati Raine Karpi.

2.3.2. Organiseeritus

Eesti Arhitektide Liit (EAL) on professionaalseid arhitekte ühendav vabatahtlik ühendus. Liidus tegutseb 4 alasektsiooni: Tartu, Pärnu ja seenioride sektsioon, samuti 2007. aastal loodud büroo-omanike sektsioon, lisaks noortekogu. Liidus on kokku üle 350 liikme. EAL tegeleb muuhulgas arhitekti kutsetunnistuste omistamisega, olles omistanud 88 volitatud arhitekti kutsetunnistust. Antakse välja EAL Teatajat. EAL on Rahvusvahelise Arhitektide Liidu liige.

Eesti Sisearhitektide Liit (ESL), asutatud 1990, ühendab oma kutsealal tegutsevaid sisearhitekte, esindades nende huve ja arendades erialast suhtlust. ESL on alates 1995. aastast Rahvusvahelise Sisearhitektide Ühenduse (IFI) liige. Antakse välja ESL aastaraamatut. 2009. aastal oli liidus kokku 170 liiget.

Eesti Maastikuarhitektide Liit (EMAL) asutati 2003. aastal. Liidu eesmärgiks on esindada ja edendada maastikuarhitektuuri Eestis. 2009. aastal oli liidu liikmeks 35 maastikuarhitekti.

Eesti Projektbüroode Liit (EPBL) on peamiselt ehituslikul projekteerimis- ja konsultatsioonialal tegutsevate sõltumatute organisatsioonide ühendus. 1994. aastal asutatud liidu liikmeks oli 2009. aastal 62 ehitusalast projekteerimis- ja konsultatsiooniteenust pakkuvat ettevõtet (nii arhitekti- kui ka inseneribürood) kokku 1014 projekteerijaga (projekteerimiskäive 2007. aastal 887 mln kr, sh omakäive 696 mln kr)¹⁴. EPBL on Rahvusvahelise Insenerkonsultantide Föderatsiooni (FIDIC) liige.

Eesti Planeerijate Ühing on ruumilise planeerimisega tegelevate isikute vabatahtlik ühendus, mis loodi 2002. aastal. Ühingusse kuulus 2009. aastal ligi 60 liiget. Ühing on rahvusvahelise organisatsiooni European Council of Town Planners liige.

Arhitektuuri valdkonna organisatsioonid on lähtunud oma tegevuses ka *Arhitektuurivaldkonna tegevuskavast 2004-2008*. Tegevuskava elluviimist on koordineerinud Kultuuriministeeriumi juurde moodustatud arhitektuurikomisjon. Arhitektuurivaldkonna tegevuskava on olnud suunatud kvaliteetse ehitatud keskkonna loomisele ja säilitamisele Eestis. Tegevuskavas märgitakse, et kogu Eesti keskkonda hõlmav ja mõjutav infrastruktuuriline areng ja linnaliste

¹⁴ Eesti Projektbüroode Liit 2008. Teatmik.

keskkondade jätkuv kasv tingib vajaduse arengute sidusa ja tervikliku käsitlemise järele ning avalikkuse kaasamise järele.

Tegevuskava peamiste eesmärkide hulka on kuulunud riigi ja kohalike omavalitsuste haldussuutlikkuse tõhustamine arhitektuuri valdkonna juhtimisel; arhitektuurihariduse, teadusuuringute, täiendkoolituse ja arhitektuurialaste tegevuste toetamine ning Eesti arhitektuuri rahvusvaheliste sidemete arendamine.

2.3.3. Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega

Teistest majandusvaldkondadest on arhitektuur seotud kõige tihedamalt ehitusega, kinnisvarasektoriga ja ehitusmaterjalitööstusega, aga ka näiteks IT-valdkonnaga (tarkvara) ja avaliku haldusega. Sisearhitektuur seondub sisustuskaupade ja -materjalide tootmisega (sh mööbli tootmisega) ning müügiga.

Kultuurihoonete kavandajana ja kujundajana on arhitektuur seotud kõigi kultuurivaldkondadega.

Side *disaini ja kunstiga* avaldub sisekujunduse projekteerimisel. *Etenduskunstidega* seostuvad esinemispaikade sisekujundus ning ka maastikuarhitektide teenused vabaõhuetenduste kavandamisel ja suvelavastustele kooskõlastuste saamisel (kohalike omavalitsuste load lavade püstitamiseks).

Kirjastused publitseerivad nii arhitektuurialaseid raamatuid kui perioodilisi väljaandeid, eriti arhitektuurikirjastus Solness. Küllaltki palju ilmub ka Eesti arhitektide loomingut tutvustavaid väljaandeid (näiteks ajakirjad *Eramu & Korter*, *Interjäär*, *Maja*, aastaväljaanded *Projekt ja Ehitus*, *Arhitektuuriaasta aastaraamat* jt). Arhitektuuri- ja sisekujunduse teemasid käsitlevad laiemale publikule suunatud ajakirjad *Deko* ja *DI*.

Raamatukogud, eriti erialaraamatukogud (näiteks Eesti Kunstiakadeemia raamatukogu) võimaldavad arhitektidel leida erialast teavet. Teiselt poolt leiab ka laiem üldsus raamatukogudest teavet arhitektuuri kohta, vajadusel ka läbi Interneti.

Eesti arhitektuurialases *muuseumitegevuses* on juhtiv roll Eesti Arhitektuurimuuseumil, mis omab ka arhitektuurialast raamatukogu. Erinevad muuseumid kasutavad sisekujundajate abi näituste kujundamisel.

2.4. HARIDUS

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel andsid aastail 1993-2008 kõrghariduse tasemel ettevalmistust *arhitektuuri alal* järgmised kõrgkoolid:

Eesti Kunstiakadeemia (arhitektuuri, linnaplaneerimise ja sisearhitektuuri alal);

Tallinna Tehnikakõrgkool (rakendusarhitektuuri alal);

Eesti Maaülikool (maastikuarhitektuuri alal).

Väikesearvuliselt on arhitektuuri alal spetsialiste ette valmistanud ka Rahvusvaheline Sotsiaalteaduste Rakenduslik Kõrgkool LEX (sisearhitektuuri alal). Sisekujunduskunstnikke valmistasid ette ka Euroülikool ja Disaini Kõrgem Kool (käsitletud disaini peatükis).

Eesti Kunstiakadeemia (EKA) arhitektuuri ja linnaplaneerimise osakond on Eesti arhitektuurihariduse keskne institutsioon. Käesoleval ajal toimub arhitektiõpe 5-aastase vaheastmeteta magistriõppena. Aastail 1993-2008 oli arhitektuuri alal lõpetajaid üle 210. Arhitektuuriosakond on Euroopa Arhitektuurihariduse Assotsiatsiooni ja Põhjamaade Arhitektuuriakadeemia liige.

Sisearhitektide ettevalmistamine algas juba 1938. aastal Riigi Kõrgemas Kunstikoolis. Sisearhitektide Liidu andmeil elab Eestis vähemalt 330 Eesti Kunstiakadeemia (varem ERKI) alates 1949. aastast lõpetanud sisearhitekti. Ligikaudu 60-70% neist töötavad omandatud erialal. Käesoleval ajal valmistatakse sisearhitekthe ette bakalaureuseõppekava alusel. Aastail 1993-2008 lõpetas EKA kokku 148 sisearhitekti.

Käesoleval ajal valmistatakse arhitekthe ette neljal õppekaval – arhitektuur ja linnaplaneerimine; sisearhitektuur ja mööblidisain; linnamaastikud ning urbanistika.

Tallinna Tehnikakõrgkool on Eesti Kunstiakadeemia kõrval teine õppeasutus, kus võib omandada arhitektiharidust (rakendusliku kõrgharidusena). Arhitektuuri ja keskkonnatehnika teaduskonnas õpitakse rakendusarhitektuuri erialal 4 õppeaasta jooksul hoonete ja rajatiste projekteerimist, maa-alade üld- ja detailplaneerimist, konstrueerimist, haljastust ning kunstilisi distsipliine. Õppekavas on eriline rõhk ehituskonstruktiiivse mõtlemise omandamisel. Aastail 1993-2008 valmistati ette kokku 263 arhitekti.

Eesti Maaülikooli maastikuarhitekti eriala on aastail 1993-2008 lõpetanud üle 150 maastikuarhitekti.

Aastate lõikes on vastavate õppeasutuste lõpetajate arv toodud lisas 2.5.

Kutsehariduse tasemel valmistas arhitektuuri ja maastikukujunduse suunaga spetsialiste ette arhitektuuridisaini erialal Rakenduskunsti Erakool (kutsekeskharidus põhihariduse baasil). Mitmetes kutseõppeasutustes õpetatakse nn maastikuehituse eriala, mille õppekava hõlmab haljasalade rajamist ja hooldamist ning väikevormide ehitust ning mida peetakse maastikuarhitektuuri rakenduslikuks haruks. Maastikuehitust õpetatakse nii keskkooli kui põhikooli baasil (vastavalt 3,5- või 2,5-aastase õppena).

2.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED

Tugevused

- Arhitektuurisektori kiire areng eelnenud aastatel;
- Järjepidev ja kaasaegne arhitektuuriharidus, hariduse rahvusvahelistumine;
- Toimivad ja hästi arenenud, professionaale ja organisatsioone ühendavad erialaühendused;
- Kuulumine rahvusvahelistesse erialaliitudesse ja -ühendustesse;
- Heatasemeliste erialaste ajakirjade väljaandmine;
- Sidemed materjalitootjatega paranenud;
- Tellijate teadlikkus säästuvajadusest;
- Ettevõtetevaheline koostöö tihenenud;
- Sidemed loomemajanduse sees ja teiste valdkondadega tihenevad;
- Hästi arenenud kommunikatsioonisüsteemid.

Nõrkused

- Loogilisele vastupidine ahel projekteerimise-ehitamise protsessis: ehitaja, kinnisvaraarendaja → insener-projekteerija-konsultant → arhitekt, mis peaks olema vastupidine;
- Kinnisvara- ja ärihuvide domineerimine loovuse üle;
- Riigihanked, mis orienteeruvad ainult madalale maksumusele, viivad kvaliteedi taseme alla;
- Killustatud riigipoolne juhtimissüsteem valdkonna reguleerimisel;
- Innovatsiooni toetatakse teistest riikidest vähem;
- Arhitektuurialast uurimis- ja arendustegevust ei finantseerita keskselt;
- Madal arhitektuuri- ja planeerimisalane suutlikkus kohalikes omavalitsustes;
- Vähesed ekspordikogemused;
- Ei valmistata ette kõikide vajalike erialade spetsialiste;
- Õpetatava tase koolides (eriti erakoolides) erinev;
- Probleemid autoriõiguse seaduse täitmisega arhitektuuri valdkonnas;
- Infrastruktuur regiooniti väga erineval tasemel, eriti tuntav on selle defitsiit maapiirkondades;
- Avalikkuse negatiivne suhtumine kaasaegsesse arhitektuuri, mis on tihti tingitud arhitektimõtte kahjustamisest ärihuvidest lähtuvalt;
- Vastutavate isikute registreeringuil majandustegevuse registris ei ole piisavat mõju tegelikkusele, vastutava isiku õigused ei tohiks laieneda kogu ettevõttele;
- Maastikuarhitektide Liitu ei loeta Loomeliitude seaduse kohaselt loomeliitude hulka.

Arenguvõimalused

- Käsitleda ehitatud keskkonda Eesti rahvusliku rikkuse ühe osana ning säilitada ja kasvatada selle väärtust;
- Arhitekti õige rolli taastamine loogilises ahelas:
tellija → arhitekt → insener-projekterija-konsultant → ehitaja, kinnisvaraarendaja;
- Riigi kui valdkonna põhilise reguleerija osa suurendamine (seadusandluse täiustamine ja selle täitmise jälgimine);
- Riigiarhitekti institutsiooni loomine;
- Riigipoolne suurem toetus osalemisele välisvõistlustel jms turundustegevusele;
- Avaliku sektori suurem osalus arhitektuurilise ja ruumilise planeerimise vallas;
- Riigi ja kohalike omavalitsuste haldussuutlikkuse tõhustamine arhitektuuri valdkonna juhtimisel;
- Riigihangete muutmine loovust ja kvaliteeti väärtustavas suunas;
- Arhitekti ja inseneri töö väärtustamine;
- Innovatiivsuse suurendamine;
- Uute tehnoloogiate ja uute teenuste kasutamine;
- Uute turgude avanemine;
- Maastikuarhitektide kutsestandardi väljatöötamine;
- Arhitektuurialase kasvatuse edendamine ja populariseerimine;
- Kõrgkoolides antava hariduse pidev täiustamine ja kaasajastamine, erinevate õppekavade seostamine;
- Riigipoolse toetuse suurendamine arhitektile kui loomeinimesele;
- Arhitektuuri valdkonna ühtse infosüsteemi väljaarendamine.

Takistused

- Pikemaajaliste majandusraskuste võimalikkus riigis;
- Arhitektuuriküsimuste politiseerumise oht;
- Arhitektuurivaldkonna tegevuskavas kavandatud arhitektuuripoliitikat ei ole suudetud täismahus ellu viia;
- Ebaausa konkurentsi võimalused riigihangete korral, kus hanke võitja ei suuda või ei kavatse projekti oma pakutud hinna tasemel realiseerida;
- Probleemiks ainult hinnakriteeriumi alusel korraldatavad hanked;
- Arhitektide autoripositsiooni nõrgenemine turujõudude surve all.

2.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS

- Riigipoolne juhtimine ja kontroll arhitektuuri valdkonnas paraneb;
- Valdkonna siseturu mahu teatav vähenemine lähiaastatel;
- Ettevõtted hakkavad senisest enam tähelepanu pöörama ekspordile;
- Ettevõtetevaheline koostöö (sh teiste tegevusvaldkondade ja loomemajanduse sektoritega) suurendab konkurentsivõimet.

2.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD

Avaldame tänu kõigile töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele.

Arhitektuuri valdkonna töö on läbi arutatud 15. aprillil 2009 toimunud ümarlaul.

Nimi	Organisatsioon	Osalemine ümarlaul
Inga Raukas	Eesti Arhitektide Liit	*
Merle Karro-Kalberg	Eesti Maastikuarhitektide Liit	*
Aivar Oja	Eesti Sisearhitektide Liit	*
Mauno Inkinen	Eesti Projektbüroode Liit	*
Urmo Vaikla	Eesti Sisearhitektide Liit	
Andres Piirsalu	Pöyry Entec AS	
EKI partneritest osalesid:		
Laila Põdra	Kultuuriministeerium	*
Tarmo Pikner	Tallinna Ülikool	*
EKI töögrupist osalesid:		
Aet Vanamõlder	Eesti Konjunktuuriinstituut	*
Evelin Ahermaa	Eesti Konjunktuuriinstituut	*

Arhitektuurialased tegevused Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) järgi

- 711 Arhitekti- ja inseneritegevused ning nendega seotud tehniline nõustamine
- 7111 Arhitektitegevused
- 71111 Arhitektitegevused
- Siia kuuluvad:
  - arhitektuurialane nõustamine, k.a restaureerimisalane nõustamine
  - projekteerimine ja jooniste valmistamine
  - linnaplaneerimine, mis hõlmab plaanide koostamist, maa kasutust, asukoha valikut, kontrolli, teede võrgustikku jms
  - linnavälise maa planeerimine
  - maastikuarhitektuurialane nõustamine
  - maastikuarhitektuuri projekteerimine

Seotud tegevusalana:

- 7112 Inseneritegevused ning nendega seotud tehniline nõustamine
- 71121 Ehituslik insener-tehniline projekteerimine ja nõustamine
- 71121 Siia kuuluvad:
  - insener-tehniline nõustamine:
    - projekti tehnilise teostatavuse ja projekti mõju uurimine
    - projekteerimiseelne nõustamine ja konsultatsioonid
    - teostatavuse ja keskkonna mõju uuringud, projekti majanduslik hindamine
    - tehniline nõustamine olemasolevate seadmete osas
    - konstruktsioonide, mehaanika ja elektriinstallatsiooni hindamise teenused
    - eksperthinnangud kohtuvaidluste puhul
  - insenerialane projekteerimine:
    - kavandamine, plaanjooniste ja eskiiside valmistamine, nt elamu- ja mitteelamu projektid, elektrienergia-, transpordi-, jäätmekäitlus-, veevarustuse-kanalisatsiooni ja drenaaziprojektid, tööstus- ja tootmisprojektid, tootmisprotsessid, telekommunikatsiooniprojektid jms
  - ehitusprojektide juhtimine omaniku või kliendi nimel, kindlustamaks ehitustöö vastavust projektile

Osaliselt (sisearhitektid):

- 74101 Disainerite tegevus
  - tekstiili-, rõiva-, jalatsi-, ehte- ja mööblidisain
  - muude sisekujunduselementide ning muude moe- ja tarbekaupade disain
  - tööstusdisain, st toote spetsifikatsiooni ja väliskujunduse loomine ja arendamine, mis optimeeriks kasutamist, väärtust ja välimust, k.a materjalide, mehhanismide, vormi, värvilahenduse, faktuuri ja pinnaviimistluse kindlaksmääramine, võttes arvesse inimeste omadusi ja vajadusi, ohutust ning turunõudlust
  - pakendi disain
  - graafiline disain
  - 3-mõõtmeliste mudelite loomine
  - sisekujundajate tegevus
  - siseruumide dekoreerimine, k.a vaateakende kaunistamine, müügilettide, -laudade dekoreerimine

Suuremad arhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2007. aastal

	Ettevõtte	Müügitulu, mln kr	Asukoht
1	Nord Projekt AS	42,50	Tallinn
2	EA Reng AS	27,80	Tallinn
3	Arhitektuuribüroo Pluss OÜ	25,03	Tallinn
4	Tõnis Tarbe OÜ	22,54	Tallinn
5	Agabus, Endjärvi & Truverk Arhitektid OÜ	22,43	Tallinn
6	Arhitektuuribüroo Kalle Rõõmus AS	19,32	Tallinn
7	Salto arhitektuuribüroo OÜ	17,03	Tallinn
8	EMP A & I OÜ	14,50	Tallinn
9	DAGOpen OÜ	14,43	Kärdla
10	Arhitektuuribüroo Luhse ja Tuhal OÜ	13,30	Tallinn
11	KoKo Arhitektid AS	12,76	Tallinn
12	Arhitektuuribüroo Novel OÜ	11,61	Tallinn
13	Sirkel & Mall OÜ	11,19	Tallinn
14	Human Grupp OÜ	9,48	Tallinn
15	ARS Projekt OÜ	9,36	Tallinn
16	Arhitektibüroo Raivo Puusepp OÜ	8,82	Tallinn
17	Evata Baltics OÜ	8,78	Tallinn
18	M. Pressi Arhitektuuribüroo AS	8,75	Tallinn
19	Arhitektuuristuudio Siim & Kreis OÜ	8,74	Tallinn
20	Arhitektuuribüroo JVR OÜ	8,48	Tallinn
21	U-Disain OÜ	8,45	Otepää
22	R-Konsult OÜ	7,88	Tallinn
23	PALM-E Arhitektibüroo OÜ	6,72	Tallinn
24	KPME A & K Disain OÜ	6,66	Tallinn
25	Urban Mark OÜ	5,95	Tallinn

Allikas: Äriregister

Suuremad sisearhitektuuriettevõtted müügitulu alusel 2007. aastal

	Ettevõtte	Müügitulu, mln kr	Asukoht
1	Pink OÜ	4,86	Tallinn
2	A & H Aasoja Sisearhitektuuribüroo AS	4,72	Tallinn
3	Sisearhitektuuribüroo Joonprojekt OÜ	4,13	Tallinn
4	Stuudio Gadis AS	3,16	Tallinn
5	Vaikla Stuudio AS	2,98	Tallinn
6	Vaikla Disain AS	2,50	Tallinn
7	Kohvi OÜ	1,84	Tallinn
8	Saha In OÜ	1,78	Tallinn
9	Sisearhitektuuribüroo Link OÜ	1,70	Tallinn
10	Stuudio Truus OÜ	1,66	Tallinn
11	Pille Lausmäe Sisearhitektuuribüroo OÜ	1,60	Tallinn
12	F. R. A. Disain OÜ	1,49	Tallinn
13	Arro Projekt OÜ	1,38	Tallinn
14	Laika, Belka & Strelka OÜ	1,33	Tallinn
15	Jan & Ken OÜ	1,23	Tallinn
16	Ruumilabor OÜ	1,05	Tallinn
17	Boom.ee OÜ	1,04	Tallinn
18	Sisearhitektuuribüroo ArtAku OÜ	0,89	Tallinn
19	Sisearhitektuuristuudio Loft OÜ	0,61	Tallinn
20	Lennuk Sisearhitektid OÜ	0,58	Tallinn
21	Grünberg OÜ	0,58	Tallinn
22	Sisekujundusagentuur InRoom OÜ	0,56	Tallinn
23	T. Veimeri sisekujundusbüroo OÜ	0,56	Tallinn
24	VES Sisearhitektuur OÜ	0,49	Keila
25	Stuudio Kurismaa OÜ	0,41	Tallinn

Allikas: Äriregister

Suuremad maastikuarhitektuuri ja planeerimise ettevõtted müügitulu alusel 2007. aastal

	Ettevõte	Müügitulu, mln kr	Asukoht
1	Pöyry Entec AS*	11,45	Tallinn
2	Hendrikson & KO AS*	10,00	Tartu
3	K & H AS*	6,25	Tartu
4	Metsabüroo OÜ	4,86	Tallinn
5	Ruum ja Maastik OÜ	4,38	Tallinn
6	Artes Terrae OÜ	4,22	Tallinn
7	Kobras AS*	3,21	Tartu
8	ERKAS Pärnu Instituut OÜ	1,93	Pärnu
9	Saloste Maastikuarhitektuuribüroo OÜ	1,79	Tallinn
10	Maaplaneeringud OÜ	1,75	Tallinn
11	Kivisilla OÜ*	1,74	Tallinn
12	Lootusprojekt OÜ	1,72	Tallinn
13	Roheline Ruum OÜ	1,64	Elva
14	Aarens Projekt OÜ	1,52	Paide
15	Tartu ERKAS OÜ	1,46	Tartu
16	Viimsi Valla Arenduskeskus OÜ	1,23	Harjumaa
17	Maastikuarhitektuuribüroo Terav Kera OÜ	0,79	Tartu
18	Disarek OÜ	0,53	Keila
19	Maastikuarhitektuuri Büroo OÜ	0,42	Tartu
20	Linnalahendused OÜ	0,18	Tartu

* Antud alavaldkonna müügitulu ja töötajate arv.

Allikas: Ärireister

Lõpetajate arv arhitektuuri erialadel 1993-2008

Õppeasutus	Õppekava	Õppekava järgne õpe	1993-2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Kokku
Õppevaldkond HUMANITAARIA												
Õppesuund KUNSTID, õppekavade rühm DISAIN												
Eesti Kunstiakadeemia	Sisearhitektuur	Bakalaureuseõpe (4+2 süsteem)	68	10	10	9	9	10	5			121
Eesti Kunstiakadeemia	Sisearhitektuur	Bakalaureuseõpe (3+2 süsteem)						2	11	9	5	27
Rahvusvaheline Sotsiaalteaduste Rakenduslik Kõrgkool LEX	Sisearhitektuur	Rakendus kõrgharidusõpe					9					9
Euroülikool	Sisekujunduskunst	Rakendus kõrgkooli ja ülikooli diplomiõpe	21	10	1							32
Euroülikool	Sisekujunduskunst	Bakalaureuseõpe (3+2 süsteem)			29	23	26	29	61	47	43	168
Disaini Kõrgem Kool	Sisekujundaja-dekoraator	Rakendus kõrgharidusõpe						14				14
Õppevaldkond TEHNIKA, TOOTMINE JA EHITUS												
Õppesuund ARHITEKTUUR JA EHITUS, õppekavade rühm ARHITEKTUUR JA LINNAPLANEERIMINE												
Eesti Kunstiakadeemia	Arhitektuur	Bakalaureuseõpe (4+2 süsteem)	112	23								135
Eesti Kunstiakadeemia	Arhitektuur ja linnaplaneerimine	Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekavad			13	10	10	6	8	8	16	71
Eesti Kunstiakadeemia	Arhitektuur	Magistriõpe (teadusmagister, 4+2 süsteem)	9	1								10

Lisa 2.5 järg

Õppeasutus	Õppekava	Õppekava järgne õpe	1993-2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Kokku
Eesti Kunstiakadeemia	Urbanistika	Magistriõpe (3+2 süsteem)						3			2	5
Tallinna Tehnikakõrgkool	Arhitektuur	Rakenduskõrgkooli ja ülikooli diplomiõpe	83	22	20	27	12	13	9	10		196
Tallinna Tehnikakõrgkool	Rakendusarhitektuur	Rakenduskõrgharidusõpe							20	20	27	67
Eesti Maaülikool	Maastikuarhitektuur	Bakalareuseõpe (4+2 süsteem)	30	19	18	22	19	20	8	7	8	151
Eesti Maaülikool	Maastikuarhitektuur	Magistriõpe (teadusmagister, 4+2 süsteem)		1	1	3	1				1	7
Tallinna Tehnikaülikool	Maastikuarhitektuur	Magistriõpe									4	4
Rakenduskunsti Kõrgem Erakool	Arhitektuuri disain	Kutsekõrgharidusõpe				2	2	3	6		4	17
Rakenduskunsti Kõrgem Erakool	Arhitektuuri disain	Rakenduskõrgharidusõpe						3	7			10
Kutseharidus												
Rakenduskunsti Erakool	Arhitektuur ja linnaplaneerimine	Kutsekeskharidus põhihariduse baasil		14	7	10	1	3	6	4		45
Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakool	Arhitektuur ja linnaplaneerimine	Kutsekeskharidus keskhariduse baasil (KKKB)		20	11	7	9	5		7		59
Luuu Metsanduskool	Maastikukujundus	KKKB				11		11	26			48
Luuu Metsanduskool	Maastikuehitus	KKKB									13	13
Suuremõisa Tehnikum	Aia- ja maastikukujundus	KKPB						5				5

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium